

Αρχαία Φυλαχτά Και Μυθολογία. Ο Συμβολισμός Και Η Ιστορία Τους.

«Το φυλαχτό ή περιάπτου των αρχαίων Ελλήνων,» όπως γράφει ο Γιώργος Μέγας στο «Ζητήματα ελληνικής λαογραφίας» «αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μαγικά μέσα, με τα οποία επιδιώκεται άλλοτε η αποτροπή και πρόληψη κακού και άλλοτε η επίτευξη αγαθού και ευδαιμονίας».

Από αρχαιοτάτων χρόνων ο άνθρωπος προσπαθεί να εκλογικεύσει τα πάντα γύρω του (τη φύση, τις συμπτώσεις, το πεπρωμένο και άλλα). Όταν δεν καταφέρνει να δώσει μια λογική εξήγηση, είναι η στιγμή που μπαίνει στη μέση το υπερφυσικό στοιχείο, κάνοντάς τα όλα πιο περίπλοκα και πιο τρομακτικά. Εξαιτίας αυτού του φόβου, ο δαιμόνιος ανθρώπινος νους, συνέλαβε την ιδέα του φυλαχτού. Ένός απτού αντικειμένου, δηλαδή, με το οποίο θα μπορούσε να προστατευτεί από καταστάσεις πέρα από τον έλεγχο του και να νικήσει τα εμπόδια που θα υψώνονταν μπροστά του. Επειδή, όμως, τα εμπόδια αυτά ήταν (και εξακολουθούν να είναι), σχεδόν πάντα πολλά και συνήθως, δύσκολα μπορούσε κάποιος να τα ξεπεράσει, δημιουργήθηκε, από κάθε θρησκεία, μια πλειάδα φυλαχτών, που σκοπό είχαν είτε την προστασία από το κακό, είτε την ενίσχυση της καλής τύχης και ευημερίας, είτε αυτό αφορούσε τον υλικό, είτε τον συναίσθηματικό κόσμο.

Για να ενισχυθεί η δύναμη των φυλαχτών, εκτός από την άμεση σύνδεσή τους με τις εκάστοτε θρησκείες, θεωρήθηκε πως, για την κατασκευή τους, ήταν απαραίτητο να χρησιμοποιηθούν και ειδικά υλικά. Γι' αυτό το λόγο, λοιπόν, χρησιμοποιήθηκαν, κατά κόρων, πολύτιμα μέταλλα και λίθοι, πολλά από τα οποία συνδέονταν με τους ανάλογους θεούς. Θέλοντας να τα κάνουν ακόμα πιο αποτελεσματικά για τον χρήστη, πρόσθεταν νύχια, μαλλιά και κατά περιπτώσεις ακόμα και αίμα από τον ενδιαφερόμενο. Η κατασκευή τους, φυσικά, ολοκληρωνόταν με κάποια ιερή τελετή.

Τα φυλαχτά χωρίζονται σε 2 βασικές κατηγορίες: τα φυλαχτά προστασίας που, όπως λέει το όνομα τους, χρησιμεύουν για την προστασία από διαφόρων ειδών «κακά» και τα «γούρια» που χρησιμοποιούνται για καλή τύχη και υγεία, για ευδαιμονία και άλλα συναφή.

Ένα από τα πιο γνωστά φυλαχτά είναι ο Σταυρός, ο οποίος έχει διπλό συμβολισμό. Ο ασύμμετρος σταυρός που συναντάμε στον καθολικισμό

και ο ισοσκελής της ορθόδοξης εκκλησίας είναι σύμβολα πίστης, ζωής και θεϊκής προστασίας. Ο ισοσκελής σταυρός, όμως, είναι παλαιότερο σύμβολο, που συναντάμε ακόμα και σε τοιχογραφίες της Λίθινης Εποχής. Δημιουργήθηκε για να συμβολίζει τα 4 στοιχεία της φύσης (φωτιά, νερό, αέρα και γη) και την ισορροπία των δυνάμεων μεταξύ υλικού και θεϊκού κόσμου και χρησιμοποιήθηκε ως σύμβολο μακροζωίας και γονιμότητας.

Ελληνικά Φυλαχτά.

Στην Αρχαία Ελλάδα, η χρήση των φυλαχτών συνδεόταν άμεσα με τους 12 θεούς του Ολύμπου, την κυρίαρχη θρησκεία της εποχής εκείνης στον ελλαδικό χώρο. Γι' αυτό, λοιπόν, και τα φυλαχτά είχαν κατά κόρον, σχήματα που παράπεμπαν στα σύμβολα του θεού και των μυθικών πλασμάτων που πλασιάζουν την αρχαία ελληνική μυθολογία.

Το βέλος ήταν ένα από τα σχήματα που χρησιμοποιούσαν για φυλαχτά εκείνη την εποχή. Σχετιζόταν με τον θεό Έρωτα, που με τα βέλη του έκανε τις ανθρώπινες καρδιές να σκιρτήσουν από αγάπη και την Άρτεμη, θεά του κυνηγιού, της άγριας φύσης και της γονιμότητας και παρέπεμπε στην δύναμη, το θάρρος, αλλά και τις ζωογόνες, για το πλανήτη γη, ακτίνες του ήλιου. Γι' αυτό το λόγο, το βέλος, χρησιμοποιήθηκε ως φυλαχτό για την προστασία από το κακό, την ευημερία και την ευδαιμονία.

Ένα άλλο φυλαχτό που χρησιμοποιείτε ακόμη και σήμερα, είναι εκείνο που απεικονίζει ένα κέρας γεμάτο με φρούτα και λουλούδια και είναι σύμβολο ευημερίας, αφθονίας και γονιμότητας. Στην αρχαία ελληνική μυθολογία, το κέρας αυτό, άνηκε στην αίγα (κατσίκια) Αμάλθεια που μεγάλωσε, τρέφοντας με το γάλα της, τον βασιλιά των θεών Δία. Ο μύθος λέει πως, μία μέρα, καθώς ο Δίας έπαιζε με την Αμάλθεια, της έσπασε κατά λάθος το ένα της κέρατο. Για να μην στενοχωριέται η Αμάλθεια, ο μικρός Δίας μάγεψε το κέρας έτσι ώστε να δίνει στον κάτοχό του ό,τι επιθυμούσε, γι' αυτό έχει μείνει στην ιστορία ως σύμβολο αφθονίας.

Ένα από τα πιο διαδεδομένα φυλαχτά της αρχαίας Ελλάδος είναι η ζώνη της Αφροδίτης. Η αλυσίδα και το σχοινί (που δένει), είναι σύμβολά της ένωσης και της δέσμευσης, γι' αυτό η ζώνη της Αφροδίτης, θεάς της ομορφιάς και του έρωτα, έγινε φυλαχτό προστασίας της αγάπης και των ερωτευμένων ζευγαριών. Την ζώνη έδωσε στην Αφροδίτη η Ήρα, όταν η Αφροδίτη βοήθησε την τελευταία να φέρει πίσω των άπιστο σύζυγο της, τον

Δία και ως φυλαχτό θεωρούταν από τα πιο ισχυρά, μιας και τα «φτερά» του έρωτα είναι ικανά να δώσουν σε κάποιον, τη δύναμη και την ώθηση που χρειάζεται για να ξεπεράσει οποιοδήποτε εμπόδιο. Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, που για χάρη της αγάπης έχουν χυθεί τόνοι μελάνης και δακρύων και έχουν μετατραπεί σε λιοντάρια ακόμη και οι πιο ταπεινοί άνθρωποι.

Η λύρα, άλλοτε με τρεις και άλλοτε με δώδεκα χορδές, υπήρξε και εξακολουθεί να υπάρχει ως φυλαχτό της εσωτερικής αρμονίας, καθώς πιστεύεται πως καταπολεμά τα τέρατα του εσωτερικού κόσμου κάποιου ανθρώπου. Πρόκειται για τη μαγική λύρα του θεού Απόλλωνα, θεού της μουσικής τέχνης, της μουσικής και του χορού, της ηθικής τάξης και της λογικής, που του την έδωσε ο αδερφός του Ερμής και στη πραγματικότητα είχε επτά χορδές, τον ιερό αριθμό του Απόλλωνα. Όταν αποδείχτηκε πως ήταν ο Ερμής εκείνος που έκλεψε το κοπάδι του Απόλλωνα, για να εξευμενίσει τον αδερφό του, πήρε τη λύρα του και έπαιξε. Όταν άκουσε τη μελωδία ο Απόλλωνας, θέλησε, δια καώς, να αποκτήσει αυτό το όργανο και ο Ερμής του την έδωσε λέγοντάς του «Πάρε τη λύρα, αδελφέ μου, από τα χέρια μου και κάνε ότι σου αρέσει μ' αυτή, χάρισε τη χαρά στα πανηγύρια, τους χορούς, τα πλούσια τα συμπόσια, γέμισε με διασκέδαση τις μέρες και τις νύχτες. Η λύρα απαντάει εύκολα σ' όποιον να τη ρωτάει, με τέχνη και σοφία, γνωρίζει και τον διδάσκει όλα τα ευχάριστα στο πνεύμα».

Ακόμη ένα σύμβολο που χρησιμοποιήθηκε ως φυλαχτό είναι η τριάνα του Ποσειδώνα, θεού του υγρού στοιχείου. Ο θεός Ποσειδώνας μπορούσε με την τριάνα του να σηκώνει σε μια στιγμή άγρια κύματα ή, αντίθετα, να τη γαληνέφει, γι' αυτό και ως φυλαχτό ανήκει στα τυχερά φυλαχτά καθώς δίνει στο κάτοχό του ό,τι επιθυμεί.

Το δίχτυ του Ήφαιστου είναι ένα πιο ιδιαίτερο φυλαχτό. Με το δίχτυ του ο Ήφαιστος έπιασε τη σύζυγο του Αφροδίτη και τον εραστή της Άρη. Ως φυλαχτό, το δίχτυ, μπορεί να χρησιμοποιηθεί όταν κάποιος βρίσκεται σε δύσκολη θέση και δεν έχει από πουθενά βοήθεια, Πρέπει, τότε, να τυλίξει το δίχτυ γύρω από το πρόβλημα ή την κατάσταση και σε λίγο καιρό θα βρει τη σωστή απάντηση.

Ένα ευρέως διαδεδομένο φυλαχτό, το οποίο χρησιμοποιήθηκε ακόμη και σε μεταγενέστερες εποχές, είναι το Ηράκλειον άμμα ή αλλιώς ο κόμπος του Ηρακλή ή γαμήλιος κόμπος. Ο κόμπος συμβολίζει το δέσιμο της ζωής με το θάνατο και συνδέετε άμεσα με το ταξίδι του Ηρακλή στον Άδη για να αιχμαλωτίσει τον Κέρβερο. Είναι ερωτικό φυλαχτό και χρησιμοποιήθηκε ως σύμβολο αγάπης, εκτός από την αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη, την εποχή του

Μεσαίωνα και της Αναγέννησης. Επίσης, χρησιμοποιήθηκε πολύ και στην αρχαία Αίγυπτο, αλλά ως θεραπευτικό φυλαχτό.

Από τα πιο γνωστά θεραπευτικά φυλαχτά ήταν η ράβδος του Ασκληπιού, πατέρα και αργότερα θεού της ιατρικής. Παρόλο που ο Ασκληπιός δεν θεωρούταν σημαντικός θεός της ελληνικής μυθολογίας, ήταν η ιδεατή αντίληψη της ιαματικής δύναμης της φύσης, γι' αυτό και η ράβδος του θεωρούταν ως απαραίτητο βοήθημα για την καταπολέμηση ασθενειών και την διατήρηση της καλής υγείας του ατόμου που το έφερε. Το φίδι ήταν το σύμβολο διάφορων θεοτήτων που συνδέθηκαν με τη θεραπεία.

Η τετρακτύς, ένα ακόμη μαγικό σύμβολο της Αρχαίας Ελλάδος, επινοήθηκε από τον φιλόσοφο Πυθαγόρα, ως σύμβολο του κόσμου. Η τετρακτύς ήταν τόσο ιερή στους πυθαγορείους που αποτέλεσε τη βάση του όρκου τους. Οι τέσσερις χαμηλότεροι αριθμοί αντιπροσωπεύουν τα τέσσερα στοιχεία και το ανώτερο το μονοσθενές στοιχείο, ή την πρώτη αρχή και χρησιμοποιήθηκε ως φυλαχτό της πνευματικής ισορροπίας.

Ένα ακόμη φυλαχτό πνευματικής ισορροπίας ήταν και ο λαβύρινθος (ένα περιπλεγμένο μονοπάτι που συχνά μοιάζει με μια σπειρά) και συνδεόταν άμεσα με τον λαβύρινθο του Μινώταυρου.

Η εικόνα του Μινώταυρου, καθώς και ο διπλός πέλεκυς του Μινωικού πολιτισμού, συμβόλιζαν τη δύναμη και χρησιμοποιήθηκαν ως φυλαχτά θάρρους και δύναμης.

Τέλος, ένα σημαντικό φυλαχτό, ήταν το δαχτυλίδι της Εστίας, θεάς της οικογένειας, της οικίας, της φωτιάς και των υφαντικών τεχνών, που αντιπροσωπεύει τον ιερό κύκλο της φωτιάς, ο οποίος αποτελεί και το κέντρο (εστία) κάθε σπιτιού και κατ' επέκταση κάθε οικογένειας και προστάτευε το κάτοχό του από κάθε τι κακό. Ο κύκλος συμβολίζει την αιωνιότητα και την ενότητα που, μαζί με την ιερότητα της φωτιάς, είναι ικανός να εμποδίσει οτιδήποτε το κακό και ανίερο να εισβάλει εντός των ορίων του. Σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η Εστία ήταν μία από της σημαντικότερες θεές του Ολύμπου, μιας και ήταν η μοναδική που κατείχε το προνόμιο να μπορεί να λατρεύετε σε οποιοδήποτε ναό, ανεξάρτητα από το σε ποιόν ήταν αφιερωμένος και ως βωμός της να θεωρείτε κάθε εστία, ο ιερός κύκλος της φωτιάς, ως «μαγικό» σύμβολο, έφτασε να ανήκει σε πολύ υψηλά πνευματικά επίπεδα.

Τα περισσότερα από αυτά τα φυλαχτά επιβιώνουν ακόμα και σήμερα. Η σημασία τους, όμως, έχει σχεδόν ξεχαστεί. Τα αρχαία φυλαχτά, στη σύγχρονη Ελλάδα, έχουν αντικατασταθεί από αυτά

της Ορθοδοξίας. Τιμίο ξύλο, εικόνες, κομποσκοίνια, είναι λίγα από τα πολλά φυλαχτά που εισήγαγε ο Ορθόδοξος Χριστιανισμός στον Ελληνικό λαό, ο οποίος και τα χρησιμοποιεί κατά κόρον.

Ξένα Φυλαχτά.

Στο εξωτερικό, οι αρχαίες θρησκείες, δημιούργησαν πολύ περισσότερα φυλαχτά, εκ των οποίων, τα περισσότερα, είναι ακόμη και σήμερα γνωστά. Αρκετά από αυτά, όμως, αν και ως σύμβολά είναι γνωστά, έχει ξεχαστεί τι συμβολίζουν.

Από τα λιγότερα γνωστά φυλαχτά του αρχαίου Αιγυπτιακού πολιτισμού είναι το *Nefes*, σύμβολο ομορφιάς και καλοσύνης. Αναπαριστά μια καρδιά και έναν αυλό και φοριέται για ζωντανία και ευτυχία. Ένα άλλο, είναι το *Akhet*, που παριστάνει τον ανατέλλοντα Ήλιο (Θεό Φα). Φοριέται για προστασία και δύναμη, ή χαράσσεται σε πόρτες σπιτιών για τον ίδιο λόγο.

Ένα από τα πιο γνωστά φυλαχτά του Κινέζικου πολιτισμού είναι το *Yin Yang* του Ταοϊσμού και συμβολίζει την ολότητα και το άπειρο του *Chi* (ζωτική ενέργεια). Ο κύκλος του, είναι το Σύμπαν που εμπεριέχει το *Yang* (φως) και το *Yin* (σκοτάδι). Ένα αρκετά διαδεδομένο φυλαχτό στο κινέζικο πολιτισμό, αλλά λιγότερο γνωστό στον ευρωπαϊκό κόσμο, είναι το φύλο του τοαγιού. Είναι σύμβολο ζωής και φοριέται σαν κόσμημα από χρυσό ή ασήμι για μακροβιότητα.

Τα Αφρικανικά φυλαχτά δεν είναι πολύ διαδεδομένα. Ένα από αυτά είναι οι σιαμαίοι κροκόδειλοι που, αν και δύο ξεχωριστές υπάρξεις, έχουν ενωθεί σε μία και συμβολίζουν την ενότητα.

Ο Κέλτικος πολιτισμός έχει δώσει πολλά φυλαχτά στον σύγχρονο κόσμο. Από τα πιο γνωστά μοτίβα αυτών των φυλαχτών είναι ο κέλτικος κόμπος που άλλοτε συμβολίζει την ενότητα της πίστης και της αφοσίωσης και άλλοτε χρησιμοποιείται ως φυλαχτό προστασίας, για να κρατάει μακριά τα κακοποιά πνεύματα.

Όπως στην Ελλάδα, έτσι και στο εξωτερικό, τη σκυτάλη ανέλαβε, αργότερα, ο χριστιανισμός, αντικαθιστώντας τα αρχαία σύμβολα με τα δικά του.

Ο Τρόπος Κατασκευής Των Φυλαχτών.

Ένα φυλαχτό, όμως δεν είναι απλά ένα κόσμημα που μπορεί να φορεθεί στο λαιμό ή στο χέρι. Γι' αυτό, ανεξάρτητα με τι απεικονίζει, σημαντικό

ρόλο (όπως προαναφέρθηκε) παίζει και ο τρόπος κατασκευής του.

Για τη κατασκευή των περισσότερων φυλαχτών που αναφέρθηκαν εδώ, χρησιμοποιούνται πολύτιμα μέταλλα και λίθοι, ύστερα ευλογούνται από τον ανάλογο θεό ή θεά και τέλος, κατέληγαν στα χέρια του ενδιαφερόμενου.

Για τη κατασκευή πιο ισχυρών φυλαχτών, χρησιμοποιούνταν πιο περίπλοκα τελετουργικά και υλικά και η κατασκευή τους γινόταν μόνο από τους μνημένους ιερείς και ιέρειες. Τα περισσότερα από αυτά τα ισχυρά φυλαχτά, μάλιστα, προορίζονταν, αποκλειστικά, για εκείνους που υποτίθεται πως είχαν ανώτερο μαγικό και πνευματικό επίπεδο.

Πέρα, όμως, από τα φυλαχτά σε κοσμήματα, που συνήθως, αποκτιόνταν μέσω κάποιας αγοραπωλησίας, υπήρχε πάντα η δυνατότητα της κατασκευής κάποιου φυλαχτού σε μορφή πουγκιού ακόμη και από απλούς πολίτες. Αυτά τα πουγκιά, περιείχαν συνήθως φυτό, όπως βελανιδιά και δευτρολίβανο, κρυστάλλους και προσωπικά αντικείμενα του ατόμου που τα κατασκεύαζε ή του ατόμου για το οποίο προορίζονταν.

Φυτό όπως η ελιά και το βελανίδι, διαλέγονταν λόγω της ιερότητας και του συμβολισμού τους και φυτό όπως το γκι και η ρίζα μανδραγόρα, για τις μαγικές ιδιότητες που πιστευόταν ότι είχαν. Ο συνδυασμός γινόταν ανάλογα με τον σκοπό που είχε το φυλαχτό. Για παράδειγμα, για τη προστασία του σπιτιού από το κακό, χρησιμοποιούνταν ένα μείγμα βελανιδιού, δευτρολίβανου και μανδραγόρα, σε συνδυασμό με ένα κομμάτι πράσινου υφάσματος και ενός κρυστάλλου.

Οι κρύσταλλοι θεωρούνταν ότι είχαν πολύ ισχυρές μαγικές, θεραπευτικές και μαυτικές ιδιότητες και μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν είτε μόνοι τους, είτε σε συνδυασμό με άλλα υλικά.

Για να ολοκληρωθεί το φυλαχτό, ήταν απαραίτητο να ειπωθούν και οι ανάλογες μαγικές λέξεις. Να διαβαστεί δυνατά, δηλαδή, κάποιο ξόρκι. Και για να μεγιστοποιηθεί η δύναμη του, όλα αυτά έπρεπε να γίνουν κάποια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, που συνήθως είχε σχέση με την ημερομηνία ή/και της φάσεις της σελήνης.

Τότε και μόνο τότε ένα φυλαχτό θεωρούταν ολοκληρωμένο και είχε τη δύναμη, πλέον, να φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα στο άτομο που θα το χρησιμοποιούσε.

Η Πραγματική Δύναμη Των Φυλαχτών.

Η πραγματική δύναμη, όμως, ενός φυλαχτού, προέρχεται από την πίστη του κατόχου του σε αυτό και αυτού που αντιπροσωπεύει. Γιατί, τελικά, το φυλαχτό είναι απλώς ένα μέσο που βοηθάει τον άνθρωπο να συγκεντρώσει την ενέργεια της πίστης των δυνάμεών του σε ένα συγκεκριμένο σημείο - σκοπό, δίνοντάς του, έτσι, την αυτοπεποίθηση να ξεπεράσει τα τυχόν εμπόδια που θα εμφανιστούν μπροστά του.

Έν κατακλείδι, λοιπόν, το πραγματικό και πιο ισχυρό φυλαχτό ενός ανθρώπου, δεν είναι άλλο από την ίδια του τη θέληση για ζωή, ευτυχία, αγάπη και ηρεμία, που μπορεί να του δώσει την δύναμη και την ώθηση να μετακινήσει ακόμη και βουνά για να πετύχει το σκοπό του.

Νίκη Στέρπη